

ข้อถกแถลง สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 14¹
ภายใต้ประเด็นหลัก “พลังพลเมืองตื่นรู้...สู้วิกฤตสุขภาพ”

การสร้างเสริมสุขภาพะสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนกับวิกฤตโควิด

สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 14 ได้พัฒนากระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบาย จนได้ข้อถกแถลง “การสร้างเสริมสุขภาพะสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนกับวิกฤตโควิด” จำนวน 4 ข้อฉบับนี้ จึงขอความกรุณาสมาชิกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ พิจารณาให้ความเห็นในคำถามปลายเปิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ภาคี เครือข่ายของท่าน โดยไม่จำเป็นต้องตอบครบทุกข้อคำถาม และสามารถให้ความเห็นผ่าน google form (ตาม QR Code ที่ระบุไว้ในจดหมาย) หรือส่ง file แนบมาที่ wanwimol@nationalhealth.or.th ภายในวันที่ 15 พฤษภาคม 2564

บทนำ

การระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 (โควิด 19) นับเป็นการระบาดใหญ่ ส่งผลให้มีผู้ติดเชื้อมากกว่า 120 ล้านรายทั่วโลก และผู้เสียชีวิตเกือบสามล้านราย^[2] การระบาดนี้ส่งผลกระทบต่อทางสาธารณสุข สังคม และ เศรษฐกิจทั่วโลก

ประเทศไทยได้ดำเนินมาตรการทางสังคมทั้งระดับประเทศและระดับบุคคลเพื่อลดและยับยั้งการระบาดของโควิด 19 เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนอยู่บ้าน การงดเดินทางระหว่างจังหวัด การงดกิจกรรมที่มีความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อ การงดเดินทางระหว่างประเทศ การใส่หน้ากากอนามัยเมื่ออยู่ในที่สาธารณะ การเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล การล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจลอย่างสม่ำเสมอ เป็นต้น

มาตรการดังกล่าวทำให้ประชาชนมีข้อจำกัดในการใช้ชีวิตและการเดินทางและต้องใช้ชีวิตที่บ้านมากขึ้น ความต้องการสั่งอาหารและการซื้อของออนไลน์เพิ่มขึ้นถึงสามเท่าในช่วงการล็อกดาวน์ การส่งอาหารมีการใช้บรรจุภัณฑ์หีบห่อและอุปกรณ์พลาสติก เช่น ถุงพลาสติก กล่องพลาสติกใส่อาหาร ซองพลาสติก ซ้อนและส้อมพลาสติก เป็นต้น ส่งผลให้ขยะพลาสติกมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นถึง 1,320 ตันต่อวันเมื่อเทียบกับปี 2562^[3] นอกจากนี้ขยะติดเชื้อยังมีปริมาณเพิ่มมากขึ้นถึงห้าเท่า ทั้งจากหน้ากากอนามัย ถุงมือยาง ชุดป้องกันตนเอง หลอดยา เข็มฉีดยา และอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้รักษาผู้ป่วยติดเชื้อต่าง ๆ^[4] ซึ่งขยะเหล่านี้ต้องการการจัดการอย่างเป็นระบบเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง

ข้อมูลที่ผ่านมา พบว่า การลดการเดินทางและการท่องเที่ยวทำให้ระบบนิเวศทางธรรมชาติได้ฟื้นฟูอย่างต่อเนื่องกว่า 6 เดือน ส่งผลให้สัตว์สงวนและสัตว์หายากพบเห็นได้มากขึ้น^[5] พืชพันธุ์ไม้หายากกลับมาเจริญงอกงาม

¹ อ่านคำอธิบายการปรับกระบวนการพัฒนาข้อเสนอเชิงนโยบายในสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ และที่มาของข้อถกแถลง ในเอกสารเพิ่มเติมที่แนบ

² World Health Organization. WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard. <https://covid19.who.int/>

³ ดร.วิจารย์ สิมาฉายา ขยะพลาสติกพุ่งกว่า 60 % ในช่วงโควิด -19 22 พฤษภาคม 2563 http://www.tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=51

⁴ มนัญญา ภูแก้ว ปัญหามูลฝอยติดเชื้อจากโรคระบาดโควิด 19

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2599

⁵ ดร.วิจารย์ สิมาฉายา New Normal ชีวิตวิถีใหม่และโอกาสในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 27 สิงหาคม 2563

http://www.tei.or.th/th/blog_detail.php?blog_id=57

อย่างรวดเร็วปะการังและหญ้าทะเลพื้นผิวและเติบโตดีขึ้นเนื่องจากคุณภาพน้ำทะเลดีขึ้น ซึ่งการคงสภาพสิ่งแวดล้อมที่ต้นน้ำเป็นปัจจัยที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการท่องเที่ยวกลับมาอีกครั้ง

ช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลมีนโยบาย Bio Circular Green Economy (BCG) เป็นแนวคิดที่นำไปสู่การสร้างสมดุลใน 3 มิติ ได้แก่ 1) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) เน้นการผลิตสินค้าบริการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพอย่างคุ้มค่า 2) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) เน้นการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและลดขยะหรือของเสียให้เหลือศูนย์ 3) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) เน้นการใช้และจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึง ดังนั้นการพัฒนารูปแบบ BCG จึงตอบโจทย์การต่อยอดจุดแข็ง ที่เชื่อมโยงหลักเศรษฐกิจพอเพียง กระจายความมั่งคั่งกับเศรษฐกิจชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ซึ่งแนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาประเทศ การไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง สร้างสังคมเป็นธรรมและเข้มแข็ง ดังนั้นการจัดการกับสิ่งแวดล้อมในช่วงวิกฤตโควิด จึงอาจพิจารณาประเด็นการท่องเที่ยวแนวใหม่ที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ หรือประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

โควิด-19 สร้างทั้งวิกฤตและโอกาสต่อสิ่งแวดล้อม

การแพร่ระบาดของโควิด-19 ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม แต่สำหรับด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งเชิงลบและเชิงบวก โดยผลกระทบเชิงลบจากวิกฤตการณ์โควิด-19 ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะหน้ากากอนามัย ขยะติดเชื้อ รวมถึงขยะพลาสติกจากการให้บริการฟู้ดเดลิเวอรี่ ในขณะที่ผลกระทบเชิงบวกช่วงที่มีการล็อกดาวน์และจำกัดการเดินทางทั้งของประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยว ได้แก่ ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลดลง ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์ทะเล ปะการัง ฯลฯ ได้รับการฟื้นฟู

นอกจากนี้ผลกระทบระยะยาวที่ควรเฝ้าระวัง เช่น ประเด็นเรื่องการส่งเสริมและเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวโดยไม่คำนึงถึงความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว อาจนำไปสู่ปัญหาการสูญเสียถิ่นที่อยู่อาศัยทางธรรมชาติ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

หลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 สิ่งสำคัญที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งดำเนินการเพื่อวางแผนระยะยาวในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การประชาสัมพันธ์ให้ทุกภาคส่วนทั้งประชาชนทั่วไปและนักท่องเที่ยวมีความรู้ ความตระหนักและเห็นความสำคัญของการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งป่าไม้ สัตว์ป่า สัตว์ทะเล ทรัพยากรทางทะเล การดำเนินมาตรการในระยะยาวเพื่อแก้ปัญหาการมีจำนวนนักท่องเที่ยวเกินความสามารถในการรองรับ เช่น การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่สามารถเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยบางประเทศในยุโรป มีการนำแอปพลิเคชันมาใช้ในการแจ้งเตือนเมื่อมีนักท่องเที่ยวหนาแน่นในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถปรับเปลี่ยนแผนเพื่อมาเยือนแหล่งท่องเที่ยวในช่วงเวลาอื่น หรือมาตรการปิดแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อให้ธรรมชาติบริเวณแหล่งท่องเที่ยวได้รับการฟื้นฟู การปรับเปลี่ยนจากการท่องเที่ยวแบบที่เน้นการเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เช่น การท่องเที่ยวสีเขียว ซึ่งเป็น การท่องเที่ยวแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ดังนั้นการบริหารจัดการจึงมีความจำเป็นเพื่อให้สถานการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติหลังสถานการณ์โควิด-19 สิ้นสุดลงดีกว่าช่วงที่เกิดโควิด-19 และเพื่อให้สภาพแวดล้อมมีความยั่งยืน รวมถึงมีภูมิคุ้มกันในการรับมือกับภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากโควิดที่ผ่านมา ต้องมีการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการปกป้องสิ่งแวดล้อม เช่น ทำให้เกิดการจ้างงานอย่างรวดเร็ว การทำให้เกิดผลด้านบวกต่อระบบนิเวศ หรือลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านอื่น ๆ ภายใต้สถานการณ์โควิด-19 อาจพิจารณายุทธศาสตร์ของการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการปกป้องสิ่งแวดล้อม เช่น 1) การขยายกำลังผลิตของภาคพลังงานหมุนเวียน การปรับปรุงอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่อลดการใช้พลังงาน การขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ การส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรในระดับท้องถิ่น การปรับปรุงระบบขนส่งมวลชน การผลิตรถยนต์พลังงานไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าประหยัดพลังงาน การส่งเสริมอุตสาหกรรมสิ่งทอที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติ 2) การปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์บนหลังคา การเปลี่ยนรถเมล์เป็นรถไฟฟ้า การพัฒนาอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงในชนบท การเตรียมความพร้อมของครูและนักเรียนสำหรับการเรียนการสอนออนไลน์ การสร้างความหลากหลายในการพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชน นอกจากนี้ยังคำนึงถึงการยกระดับความรับผิดชอบต่อองค์การสาธารณะในภาวะวิกฤต เช่น ขนส่งมวลชน การเคหะ การไฟฟ้า การประปา อุตสาหกรรมพลังงาน สายการบิน โรงเรียน เป็นต้น

ข้อถกเถียงนี้มุ่งหวังให้เกิดแนวทางการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนเพื่อคงผลกระทบเชิงบวกและจัดการผลกระทบเชิงลบในช่วงวิกฤตโควิดต่อไป

ข้อถกเถียง

- 1 ท่านหรือองค์กรภาคีเครือข่ายของท่าน ได้รับผลกระทบเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมในช่วงวิกฤตโควิด มีอะไรบ้าง
- 2 ท่านหรือองค์กรภาคีเครือข่ายของท่าน ได้รับผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมในช่วงวิกฤตโควิด มีอะไรบ้าง
- 3 ที่ผ่านมาท่านหรือองค์กรภาคีเครือข่ายของท่าน มีบทบาทในการพัฒนาประเทศและการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนในช่วงวิกฤตโควิด อย่างไร
- 4 ท่านหรือองค์กรภาคีเครือข่ายของท่านคิดว่า ข้อเสนอ/แนวทางการพัฒนาประเทศและการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนในช่วงวิกฤตโควิด ควรเป็นอย่างไร